

AJÁNLÁS HOMOKI FENYŐ- HAZAINYÁR ELEGYES ERDŐK TELEPÍTÉSÉRE

LACZAY TAMÁS —
SHAMS EL-DIN SHAWKY

A Duna—Tisza közti homokvidéken gazdálkodó Kiskunsági Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság üzemtervezett területének 17,1⁰/₀-án van már csak hazai nyár, holott a régi üzemtervek szerint a századforduló idején még a jelenleg egyik leggyengébb termőhelyi adottságokkal rendelkező bugaci erdészet területén is 50⁰/₀ körüli volt a hazai és „kanadai” nyár részaránya.

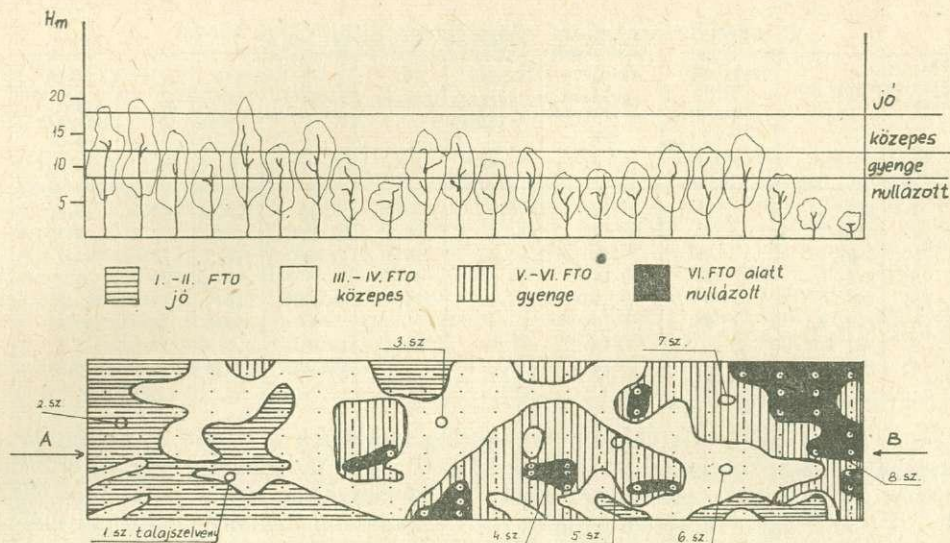
A biológusok és természetvédők részéről egyre erősebb bírálatok érik a homoki erdőgazdaságokat a tájon őshonos fenyők (erdei és fekete fenyő) telepítéséért. (A KEFAG területén a fenyők részaránya 41⁰/₀). Javaslatuk, hogy a fenyvesítés részarányát szorítsák vissza és a tájon őshonos hazai nyárok felújítását, telepítését szorgalmazzák.

Az utóbbi évszázadban, de főleg 1945 után nagy mértékben megváltozott a Duna—Tisza közti homokvidék arculata. A nagyarányú vízrendezések mikro- és makroklima változásokat okoztak, mivel eltűntek a kisebb vízfelületek, melyek párásabbá tették a klímát, s a vízrendezések hatására a talajvíz szintje is mélyebbre került. Bács-Kiskun megye területének 6,5⁰/₀-án volt erdő a felszabadulás után, jelenleg pedig 15,3⁰/₀-án. Az összes erdőterület növekedésével együtt a hazai nyárok által elfoglalt terület csökkent, mintegy 3000 harral.

A területi csökkenés okai a következők lehetnek:

- a lombos fák közül az akác és nemesnyárok erdősítésbe vont területének növekedése;
- a gyenge termőképességű, — mezőgazdasági művelésre már nem alkalmas — területek átvétele, s ezen területek fenyővel történő erdősítése;
- a megváltozott mikroklíma és talajvíz-adottságok, ahol a hazai nyár és más lombos fafajok felújításával nem tudnak sikeresen próbálkozni, — itt alternatívaként csak a fenyők jöhetnek számításba;
- tekintettel, hogy a hazai és nemesnyáraknak hasonló a termőhelyi igénye, itt a hektáronkénti jobb iparifakihozatal reményében inkább a nemesnyárat telepítik a jobb termőhelyekre;
- a klónozott, fajtatiszta hazai nyár csemeték nagyüzemi megteremtése kezdeti stádiumban van.

Az elmúlt években, évtizedben a KEFAG több helyen végzett szürkenyár magcsemetével erdőtelepítést és felújítást. Egy ilyen mesterséges szürke nyáras a Kerekegyházi Erdészet területén fekvő Ladánybene 5/A erdőrészlet, melyet 1960-ban telepítettek. Az állomány nagyon heterogén, nem egyenletes fejlődésű. A terület közel 4 ha-os részén az állomány 17 éves korában a fák magassága alapján termőhelyi foltokat alakítottak ki, ahol részletes termőhelyvizsgálatot is végeztünk. Jó növekedésű az állomány (I—II Fto), ahol az átlag magassága 18—26 m közötti 17 éves korban, közepes (III—IV Fto), ahol 12,4—18 m magas. A gyenge (V—VI Fto) állományfoltokon 8,6—12,9 m az át-

A ladánybenei részletes vizsgálat vázlatja

lagmagasság. 8,6 m alatt, 17 éves korban nem sorolható fatermési osztályba az állományfolt.

Az ábra szerinti eloszlásban 8 db talajszelvényvel részletes termőhelyfeltárást végeztünk. A terület talajtípusa humuszos, karbonátos homok, túlnyomórészt réti talajon. A talajvíz viszonylag közel van, időszakos ill. állandó vízhatású (májusban 100–150 cm mélyen megtalálható a talajvíz). Első meglátásra tipikus hazai nyár termőhely, ahol a humuszos homok alatt, a felszínhez közel réti talaj „A” humuszos szintet találunk 1% körüli humusztartalommal (1-es 2-es talajszelvény). A 60–70 cm mélyen jelentkező 0,05–0,1% közötti fenolftalein lúgosság itt nem rontja számottevően az állomány növekedését!

A 3. sz. talajszelvény humusztartalma átlagosan kevesebb mint az előző két szelvényben (0,5–0,9%) a talajvíz is mélyebben van, és a felszíntől találunk gyenge fenolftalein lúgosságot. Itt már csak IV. Fto-ú az állomány, a magassága alapján.

A 7. sz. talajszelvény körül VI. Fto-ba sorolható az állomány. A humusztartalom a 0,5%-ot nem éri el, fenolftalein lúgossága 0,04% alatti, a talajvíz megfelelő közelségben van, de nincs eltemetett réti „A” szint.

A 8. sz. talajszelvény humusztartalma valamint a talajvíz mélysége olyan mint az előző szelvényé. Fenolftalein lúgossága eléri a 0,05%-os értéket 40 cm mélységtől, így a fölötte levő állomány nem sorolható fatermési osztályba.

A táblázatban összefoglaltuk a feltárt nyár talajszelvények fontosabb adatait. A humusz és hy összegben a rétegvastagságok és a humusz %, ill. hy % tartalmának szorzatösszegét értjük a talajvízig. Azokban a szelvényekben (5., 7., 8. sz.), amelyekben nem találtunk eltemetett réti „A” szintet, 30 alatti a humusz összege. Ezek a gyenge fatermőképességű foltok, véderdő jellegűek. Itt a fenyők közepes fatermésűek lennének.

A vizsgálatok alapján megállapítható, hogy az őshonos hazai nyárak meszterészes telepítésével nem oldható meg a Duna–Tisza közti homokfásítás problémája.

A termőhelyfeltárások, és az állományfelvétel bizonyítják azt is, hogy — a nemes nyárhoz hasonlóan — a szürkenyárnak is az a termőhely a megfele-

A ladánybeneni feltárt talajszelvények fontosabb adatai

Talajszelvény száma	Talaj-típus	Réti "A" szint kezdete cm	Talajvíz mélység 1977.V.18. cm	Humusz	by	szóda lúgosság		17 éves korban	
				összeg	összeg	kezdetének mély- cm	erős- sége %	FTO	átlag magasság m
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1.	KHH+ R	33	124	78,2	60,2	63	0,099	III.	15,0
2.	KHH+ R	58	99	63,3	46,5	58	0,038	II.	18,5
3.	KHH+ R	48	135	63,8	46,4	felszín	0,025	IV.	13,7
4.	KHH+ R	120	143	54,6	36,1	-	-	-	6,2
5.	KHH	-	92	27,3	16,8	felszín	0,024	V.	10,5
6.	KHH+ R	95	155			95	0,053	IV.	12,8
7.	VH+ KHH	-	100	29,1	22,4	felszín	0,020	VI.	9,5
8.	KHH	-	100	27,0	22,4	felszín	0,033	-	5,5

lő, ahol közel van a talajvíz (állandó esetleg időszakos vízhatás) és humusztartalmanak átlaga talajvízig v. 2 méterig a 0,5³/₀-ot meghaladja. Ha a felső 50 cm-ben 1⁰/₀ körüli a humusztartalom, a szürkenyárak eltűrik a 0,05—0,09³/₀ közötti fenolftalein lúgosságot, ha ez nem a felszínen, hanem 60—70 cm mélységben jelenik meg. Ilyen mozaikszerű — hazai nyár termesztésre alkalmas foltok a Duna—Tisza közti homokvonulatok között gyakran előfordulnak.

A jelenlegi gyakorlat szerint a homokfásítás fenyővel (erdei és fekete fenyő) történik és minden 6—10-ik sorban lombot ültetnek — ami általában 4—5 év múlva magától elpusztul vagy az első belenyúláskor kitermelik. A fenyők hektáronkénti ültetési darabszámát csökkentették, — tágabbá vált az ültetési hálózat. A vágáskort a régebbi 50—60 évről 40 évre csökkentik — mert a homokvidékeken csak papír- és rostfatermelés lehet a cél —, jobb minőségű (rönk) anyag nem, vagy elenyésző mennyiségben várható. A fenyvesítési koncepcióba a hazai nyárral történő elegyítés jól beilleszthető, mert a fenyő és nyár vágáskora közelebb került egymáshoz, illetve egybe is eshet. A soros lomb elegyítést ajánlatos lenne felcserélni csoportos v. foltos elegyítésre — figyelembe véve a termőhely adottságait. A biológiai előnyökön túl tájéztetikailag és tűzvédelmi szempontokból is előnyös volna ez a megoldás.

A változatos elegyítési formához elengedhetetlenül szükséges lenne:

— a telepítési vagy erdőfelújítási előtt az eddigieknél alaposabb, részletesebb termőhelyfeltárás, termőhely-térképezés;

— fajtatizta — a nemes nyárhoz hasonlóan klónozott, ismert szülőktől származó, vagy vegetatív úton előállított jó tulajdonságokkal rendelkező hazai nyár ültetési anyag nagyobb mennyiségben (pl. 'I—58/57' fehérszár hibrid, melynek megkezdődött a fajtaminősítő eljárása).

A fentiek alapján a homoki fenyő—hazai nyár elegyes erdőtelepítésekhez a következő javaslatot adjuk:

A telepítést, felújítást előzze meg az eddigieknél részletesebb termőhelyfeltárás, termőhely-térképezés (főleg ha 4—5 ha-nál nagyobb az érintett terület).

Határozzuk meg, hogy mely foltokban alkalmas lombültetésre a terület. (Ha az erdőtelepítéssel érintett területnek legalább 10⁰/₀-a alkalmas, jelöljük ki!)

Az ültetési hálózat olyan legyen a lombfoltokban is, mint a fenyőnél. (Egyszerre ápolható.)

Nevelővágás — ha szükséges — együtt a fenyővel. (Új nevelési modell-táblák fenyő—nyár elegyes állományokra.)

Véghasználat együtt a fenyővel.